

شیوه نامه

توسعه آموزش ارایه دهندگان خدمت مراکز اقامتی بهبود و بازتوانی افراد با اختلال مصرف مواد

سازمان بهزیستی کشور

معاونت پیشگیری و درمان اعتیاد

۱۳۹۶

مقدمه و طرح مساله

سازمان بهزیستی در راستای عمل به وظایف قانونی خود از جمله؛ قانون تشکیل سازمان مصوب مورخ ۵۹/۴/۲۵ شورای انقلاب جمهوری اسلامی، همچنین ماده ۲۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۸۰/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی که به موجب آن مسئولیت صدور مجوز برای موارد ۱۳ گانه برعهده این سازمان قرار گرفته است و به ویژه ماده ۱۲ "تأسیس مراکز درمان و بازتوانی معتادان" که به موجب آن سازمان بهزیستی می تواند فعالیت درمان و کاهش آسیب اعتیاد را در بخش غیردولتی گسترش دهد، از اواسط دهه هفتاد با تأسیس مراکز سرپایی درمان اعتیاد و سپس به ترتیب مراکز اقامتی کوتاه مدت، بلند مدت، مراکز کاهش آسیب و مراکز اقامتی میان مدت، برنامه های درمان اعتیاد در کشور گسترش داد، به طوریکه تا کنون بیش از هزار مرکز اقامتی تحت نظارت این سازمان فعالیت می نمایند.

آمار حاکی است که سازمان بهزیستی رشد قابل قبولی را در توسعه برنامه های درمان اعتیاد و به ویژه در بخش مراکز اقامتی داشته است و نظارت های لازمه سازمانی بر عملکرد این مراکز در سطوح شهرستان، استان و کشور انجام می پذیرد و فعالیت قانونی و مناسب مراکز مذکور پایش می گردد، لیکن با توجه به رشد کمی گسترده و سریع مراکز اقامتی و نتایج ارزیابی های به عمل آمده ضروری است و منظور ارتقا کیفی فعالیت مراکز و رضایت بیشتر مراجعین، طراحی برنامه های ارتقایی به ویژه آموزش استاندارد جهت خدمت دهندگان در مراکز اقدام هماهنگی صورت گیرد. علاوه بر این امروزه آموزش از جمله ابزار کارآمدی در رشد و توسعه مخاطبان، تعدیل رفتارها، کارایی و اثربخشی بیشتر برنامه هاست و تقریباً در همه اقدامات و برنامه های راهبردی بیش و کم و به صورت های مختلف به آموزش مخاطبین خویش اهتمام می ورزند.

روند سرمایه گذاری در زمینه آموزش درحال گسترش است، اما هم گام با آن انتظار برای اثربخشی بیش از پیش برنامه های آموزشی نیز بالا رفته است. هدف غایی تمامی فعالیتهای آموزشی در همه برنامه ها و فعالیت ها ایجاد تغییر است، تغییر در دانش ها، توانایی ها و مهارت هایی که از آن به یادگیری تعبیر می شود. به عبارت دیگر بازده آموزش صرفنظر از اهداف، محتوا و روش آن، در قالب یادگیری تبلور می یابد و یا "باید" تبلور یابد. بازده بسیاری از آموزش هایی که به اجرا در می آید، نامشخص و غیرقابل ارزیابی است و این همه به دلیل رویکردی نظام نیافته و عدم توجه به یافته های علمی در طراحی، اجرا و ارزشیابی آموزش ها است.

این شیوه نامه در همین راستا و به منظور استاندارد سازی، توسعه و افزایش اثربخشی برنامه های آموزشی تدوین گردیده است که از تاریخ ابلاغ لازم الاجرا می باشد.

هدف کلی:

استاندارد سازی و توسعه آموزش در سطح کارشناسان، مدیران و کارکنان مراکز اقامتی بهبود و بازتوانی افراد با اختلال مصرف مواد

اهداف اختصاصی:

۱. تبیین و تطبیق آموزش های موجود در پروتکل با آموزشهای ارایه شده در سطح کشور برای متقاضیان جدید و افراد دارای مجوز
۲. توانمندسازی ارایه دهندگان خدمت و ارتقاء سطح کیفی فعالیت ها در حوزه درمان اقامتی
۳. تدوین سرفصل ها، محتوا و نیازهای آموزشی مبتنی بر نیازسنجی در سطح کشور

راهنماهای اصلی:

۱. نیازسنجی آموزشی
۲. طراحی الگوی آموزشی
۳. تولید محتوا
۴. برگزاری کارگاه آموزشی- توجیهی کشوری با هدف تربیت مدرس (TOT)
۵. تدوین شیوه نامه های مرتبط، الگوی آزمون، تهیه بانک سوالات، طراحی گواهی های آموزشی
۶. برگزاری کارگاه آموزشی- توجیهی استانی با هدف تربیت مدرس (TOT)
۷. برگزاری آزمون به صورت غیرحضوری
۸. ارایه گواهی آموزش مصوب به شرکت کنندگان

شیوه اجرا:

آموزشها در سطوح (کشوری و استانی) با الگوی کارگاهی و با استفاده از DVD های آموزشی به اجرا در خواهد آمد و جهت تبیین موضوعات، جلسات پرسش و پاسخ با فراگیران توسط مدرسین طراحی و اجرا می گردد. همچنین جهت سنجش میزان اثربخشی برنامه ها ابتدا پرسشهای "پیش سازمان دهنده" (پیش آزمون) به شرکت کنندگان ارایه و در انتهای دوره نیز "پس آزمون" انجام می پذیرد و پس برگزاری کارگاه های آموزشی- توجیهی کشوری و استانی و تهیه محتوای آموزشی از قبل طراحی شده توسط مراکز، آزمون های غیر حضوری جهت کارکنان و ارایه دهندگان خدمت برگزار خواهد شد. شرح مبسوط مراحل و گام های مرتبط به شرح ذیل می باشد:

گام ۱: نیازسنجی آموزشی

در این مرحله بر اساس مطالعات کیفی و نظر سنجی از صاحب نظران، فعالان، ارایه دهندگان خدمت، برخی از کارشناسان فعال در حوزه های دولتی و غیر دولتی و مبتنی بر پروتکل و دستورالعمل های ابلاغی نیازهای آموزشی استخراج خواهد شد.

گام ۲: طراحی الگوی آموزشی

بر اساس نیازسنجی به عمل آمده الگوی آموزش در این مرحله تدوین می گردد.

گام ۳: تولید محتوا

در این مرحله محتوای آموزش بر اساس نیازسنجی به عمل آمده و با توجه به الگوی آموزشی مورد نظر در قالب ۲۰ عنوان لوح فشرده DVD توسط متخصصین و خبرگان تهیه خواهد شد.

گام ۴: برگزاری کارگاه آموزشی – توجیهی کشوری

از آنجاییکه برای توسعه آموزش تربیت مربیان یا مدرسان در سطح کشور ضروری است؛ در این مرحله، به منظور تربیت مربیان آموزشی، کارگاه آموزشی در سطح کشور جهت تشریح هر یک از عناوین دی وی ها برای کارشناسان معرفی شده از سوی استان ها به اجرا در خواهد آمد.

• شرایط و وظایف شرکت کنندگان در کارگاه آموزشی – توجیهی حضوری کشوری

۱ نفر از کارشناسان مرتبط با مراکز اقامتی بهبود و بازتوانی بهزیستی از هر استان می بایست به عنوان "مدرس دوره های آموزشی – توجیهی استانی"، در کارگاه آموزشی – توجیهی که توسط بهزیستی کشور برگزار می گردد، شرکت نماید و کلیات کارگاه، ضرورت شرکت در آزمون ها و معرفی ۲۰ عنوان DVD، ضوابط و شیوه نامه مربوطه را به "رابط آموزش" (توضیح بیشتر در گام ۵) هر یک از مراکز مذکور در قالب برگزاری "کارگاه آموزشی – توجیهی استانی" منتقل نماید.

گام ۵: برگزاری کارگاه های استانی

در این مرحله بر اساس آموزش های دریافتی در مرحله قبل و بر اساس جدول ذیل، در ازای هر ۳۰ مرکز یک کارگاه آموزشی – توجیهی حضوری استانی برگزار می گردد که در آن مدرسان دوره های آموزشی که در گام ۴ آموزش دیده اند وظیفه دارند محتوای آموزشی فراگرفته شده را عینا به مراکز و واحد های ارایه خدمت آموزش دهند.

جدول تقسیم بندی استانی جهت برگزاری کارگاه های آموزشی – توجیهی استانی

ردیف	گروه های استانی	تعداد مراکز موجود استان	تعداد کارگاه مورد نظر
۱	یزد-هرمزگان-گلستان-کهگیلویه-کرمانشاه-کرمان-کردستان-قم-قزوین-سیستان و بلوچستان-سمنان-زنجان-خراسان شمالی-خراسان جنوبی-چهارمحال و بختیاری-بوشهر-ایلام-اردبیل-آذربایجان غربی	زیر ۳۰	۱
۲	همدان-گیلان-خراسان رضوی-لرستان-آذربایجان شرقی-مرکزی	۳۰ تا ۶۰	۲
۳	مازندران-اصفهان	۶۰ تا ۹۰	۳

۴	۱۲۰ تا ۹۰	۴	فارس - خوزستان
۵	۱۵۰ تا ۱۲۰	۵	البرز
۶	۱۸۰ تا ۱۵۰	۶	تهران
۵۶	۱۱۴۲	جمع کل	

- شرایط و وظایف شرکت کنندگان در کارگاه آموزشی - توجیهی حضوری استانی :

۱ نفر از کارکنان هر یک از مراکز اقامتی بهبود و بازتوانی با حداقل مدرک کارشناسی به عنوان "رابط آموزش" آن مرکز می بایست در کارگاه آموزشی- توجیهی حضوری که توسط بهزیستی استان برگزار می گردد، شرکت نماید و کلیات کارگاه، ضرورت شرکت در آزمون ها، معرفی DVD ها، ضوابط و شیوه نامه مربوطه را به سایر کارکنان منتقل نماید.

گام ۶: طراحی سوالات استاندارد از محتوای آموزشی و تشکیل بانک سوالات

در این مرحله به منظور دستیابی به اهداف پیش بینی شده، سوال های استاندارد از محتوای DVD ها تهیه و بانک سوالات تشکیل خواهد شد.

گام ۷: برگزاری آزمون به صورت غیر حضوری:

به منظور دستیابی به اهداف مندرج در شیوه نامه آزمون به صورت ذیل برگزار می گردد :

مرحله ۱: آزمون اصلی اول :

- تعداد سوالات: ۱۰۰ سوال
- منابع آموزشی: ۱۰ عنوان دی وی دی مشتمل بر دی وی دی های شماره ۱ تا ۱۰ مندرج در این شیوه نامه
- نمره کل: ۱۰۰ نمره
- حد نصاب نمره قبولی:

۱. مسئول فنی (پزشک) : ۶۰ نمره
۲. کارشناس مرکز : ۶۰ نمره
۳. مدیر داخلی: ۶۰
۴. مددیار اعتیاد: ۵۰
۵. مددیار خانواده: ۵۰

مرحله ۲: آزمون اصلی دوم:

- تعداد سوالات: ۱۰۰ سوال
- منابع آموزشی: ۱۰ عنوان دی وی دی مشتمل بر دی وی دی های شماره ۱۰ تا ۲۰ مندرج در این شیوه نامه
- نمره کل: ۱۰۰ نمره
- حد نصاب نمره قبولی:

۱. مسئول فنی (پزشک): ۶۰ نمره
۲. کارشناس مرکز: ۶۰ نمره
۳. مدیر داخلی: ۶۰
۴. مددیار اعتیاد: ۵۰
۵. مددیار خانواده: ۵۰

تبصره: افراد می بایست در هر دو آزمون فوق شرکت نمایند و مجموع نمره دو آزمون به عنوان نمره نهایی محسوب می گردد.

مرحله ۳: آزمون جبرانی اول:

آزمون جبرانی اول جهت افرادی که در یکی از آزمون های فوق نمره حد نصاب را کسب ننموده و یا افراد در یکی از آزمون ها و یا در هر دو آزمون فوق شرکت ننموده اند، برگزار می شود.

- تعداد سوالات: ۲۰۰ سوال
- منابع آموزشی: ۲۰ عنوان دی وی دی مشتمل بر دی وی دی های شماره ۱ تا ۲۰ مندرج در این شیوه نامه
- نمره کل: ۲۰۰ نمره
- حد نصاب نمره قبولی:

۱. مسئول فنی (پزشک): ۱۲۰ نمره
۲. کارشناس مرکز: ۱۲۰ نمره
۳. مدیر داخلی: ۱۲۰
۴. مددیار اعتیاد: ۱۰۰
۵. مددیار خانواده: ۱۰۰

مرحله ۴: آزمون جبرانی دوم:

آزمون جبرانی دوم جهت افرادی که در آزمون های قبلی نمره حد نصاب را کسب ننموده و یا در آن شرکت نکرده اند، برگزار می شود.

- تعداد سوالات: ۲۰۰ سوال
- منابع آموزشی: ۲۰ عنوان دی وی دی مشتمل بر دی وی دی های شماره ۱ تا ۲۰ مندرج در این شیوه نامه
- نمره کل: ۲۰۰ نمره
- حد نصاب نمره قبولی:

۱. مسئول فنی (پزشک): ۱۲۰ نمره

۲. کارشناس مرکز: ۱۲۰ نمره

۳. مدیر داخلی: ۱۲۰

۴. مددیار اعتیاد: ۱۰۰

۵. مددیار خانواده: ۱۰۰

مرحله ۵: آزمون جبرانی سوم:

آزمون جبرانی سوم جهت افرادی که در آزمون های قبلی نمره حد نصاب را کسب ننموده و یا در آن شرکت نکرده اند، برگزار می شود.

- تعداد سوالات: ۲۰۰ سوال
- منابع آموزشی: ۲۰ عنوان دی وی دی مشتمل بر دی وی دی های شماره ۱ تا ۲۰ مندرج در این شیوه نامه
- نمره کل: ۲۰۰ نمره
- حد نصاب نمره قبولی:

۱. مسئول فنی (پزشک): ۱۲۰ نمره

۲. کارشناس مرکز: ۱۲۰ نمره

۳. مدیر داخلی: ۱۲۰

۴. مددیار اعتیاد: ۱۰۰

۵. مددیار خانواده: ۱۰۰

گام ۷: گواهی آموزشی

جهت هریک از شرکت کنندگان در آزمون غیرحضورى گواهی گذراندن دوره مصوب سازمان بهزیستی صادر خواهد شد، همچنین به مدرسین کارگاه های آموزشی- توجیهی استانی نیز گواهی مهارت تدریس از سوی بهزیستی هر یک از استان ها صادر خواهد شد.

مقررات عمومی:

الف) تعهدات موسس

مسئولیت ارتقا نیروی انسانی هر مرکز بر عهده موسس آن می باشد به طوریکه باید بر ضرورت شرکت نیروی انسانی مرکز در آزمون ها تاکید و الزام نماید و چنانچه موسس، نیروی انسانی مرکز خود را جهت آزمون معرفی ننماید و یا نیروی انسانی مرکز نتواند در طی ۲ مرحله آزمون اصلی و ۳ مرحله جبرانی نمره حد نصاب را کسب نماید، ضمن ارایه تذکر به مرکز پرونده مرکز جهت تصمیم گیری به کمیسیون ماده ۲۶ استان ارسال خواهد شد.

ب) گروه مخاطب

کلیه کارکنان مراکز اقامتی اعم از مدیر داخلی، مسئول فنی (پزشک)، کارشناس و مددیاران اعتیاد و خانواده باید در آزمون فوق شرکت و نمره حد نصاب مذکور را کسب نمایند.

ج) نحوه تامین منابع آموزشی

تامین منابع آموزشی و تهیه لوح های فشرده و هزینه آن و همچنین پرداخت هزینه شرکت در آزمون غیرحضورى بر عهده مراکز می باشد و سازمان مسئولیتی در این خصوص بر عهده ندارد.

د) منابع آموزشی

۲۰ عنوان لوح فشرده تهیه شده با عناوین ذیل به عنوان منابع آموزشی مورد تایید سازمان معرفی می گردند که طبق شیوه نامه حاضر باید توسط مسئولین مراکز تهیه و در اختیار کارکنان قرار گیرد.

۱. اعتیاد چیست؟ آشنایی با پدیده اعتیاد
۲. مسئله تخریب در وابستگی به مواد مخدر/بهبودی از اعتیاد
۳. حس بد و تنظیم هیجانی
۴. سیر اعتیاد
۵. چرا افراد معتاد می شوند؟
۶. درمان نگهدارنده با متادون چگونه اثر می کند؟
۷. درمان صحیح با متادون چگونه است؟
۸. بوپرنورفین و انتخاب آن/تفاوت سم زدایی با درمان نگهدارنده
۹. درمان اجباری در اعتیاد
۱۰. لغزش/ برخورد با عود
۱۱. آزمایش ادرار و کاربرد صحیح آن
۱۲. اثرات مصرف مواد محرک/جنون ناشی از متامفتامین
۱۳. اثرات مصرف مواد افیونی
۱۴. حشیش و مشتقات آن
۱۵. مسئله خستگی و کاهش انرژی در اعتیاد
۱۶. وسوسه و راههای مقابله با آن
۱۷. بیخوابی در اعتیاد و راههای صحیح برخورد با آن
۱۸. ویژگی های درمان خوب در اعتیاد
۱۹. برخورد صحیح با معتادان تحت درمان
۲۰. اعتیاد به داروهای خواب آور